
**ՄՈՂԵԼԱՎՈՐՄԱՆ ՄԵԹՈԴԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ
ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍՈՑԻՈԼՈԳԻԱԿԱՆ
ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ**

ԵՎԳԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Մոդելավորումը սոցիալական երևույթների և գործընթացների ուսումնասիրության տարածված ու արդյունավետ մեթոդներից մեկն է, որը լայնորեն կիրառվում է հասարակության գործունեության գրեթե բոլոր ոլորտներում: Մոդելավորման համընդհանուր կիրառման կողմնակիցները պնդում են, որ սրընթաց զարգացող աշխարհի մասին ցանկացած գիտելիք, վարկած կամ անգամ ամբողջական տեսություն մոդելներ են¹: Հետևաբար մոդելավորումը կարող է համարվել հետազոտական ցանկացած գործունեության ընթացքում կիրառվող կարևորագույն մեթոդներից մեկը:

«Մոդելավորում» եզրույթը մեկնաբանվում է որպես հետազոտության օբյեկտի ուսումնասիրություն այդ օբյեկտի մոդելի միջոցով: Այն ընդունված է բնորոշել նաև որպես **բազմագործառութային հետազոտություն**, որը հնարավորություն է ընձեռում հետազոտության օբյեկտը փոխարինել մոդելով՝ հիմնվելով օբյեկտի *հիմնական բնորոշիչների վերարտադրման և առանցքային բնութագրիչների պահպանման* սկզբունքների վրա: Մոդելավորման միջոցով հնարավոր է վերացարկել օբյեկտի հետազոտության համար կարևոր, առանցքային հատկանիշները և այդպես խորքային վերլուծության ենթարկել դրանք: Մոդելավորումն ուղղված է նաև մոդելի հետազոտության և դրա միջավայրային, կառուցվածքային, գործառութային բնութագրիչների վերափոխման միջոցով հետազոտության իրական օբյեկտի փոփոխությանը:

Ընդհանուր առմամբ այն նպատակները, որոնց իրագործմանը կարող է ծառայել մոդելավորումը, ենթադրում են.

1. մոդելի միջոցով օբյեկտի բնութագրիչների և կառուցվածքային տարրերի վերլուծություն,
 2. օբյեկտի գործառման արդյունավետության բարձրացում,
 3. օբյեկտի կառուցման գործընթացի ռացիոնալացում,
 4. օբյեկտի արդյունավետ կառավարում,
 5. օբյեկտի հետագա զարգացման միտումների կանխատեսում:
- Անդրադառնալով մոդելավորման տեսական հիմքերին՝ պետք է

¹ Ст' у **Моисеев Н.** Математика в социальных науках. М., 1981, էջ 3-15:

նշել, որ մոդելավորումը հիմնվում է արտացոլման տեսության հիմնարար սկզբունքների վրա, որոնց համաձայն՝ արտացոլումը բնորոշվում է որպես մարդու կողմից շրջապատող աշխարհի ճանաչման կարևոր նախադրյալ: Արտացոլման տեսության ներկայացուցիչները գտնում են, որ ճանաչողության օբյեկտները գոյություն ունեն մարդու գիտակցությունից անկախ ու նրանից դուրս, և միայն արտացոլման միջոցով են դրանք մոդելի տեսքով հանդես գալիս մարդու գիտակցության մեջ:

Ճանաչողության օբյեկտը և մոդելը սերտորեն փոխկապված են, քանի որ մոդելի «բովանդակությունն» անմիջականորեն պետք է արտացոլի իրական օբյեկտի հիմնարար, բովանդակային և առանցքային բնութագրիչները²: Այդ սկզբունքով արտացոլման տեսությունը հարում է մատերիալիստական մոնիզմին, որի ներկայացուցիչները պնդում են, որ մոդելը, գտնվելով ճանաչողության օբյեկտից դուրս, իր նշանակությունն ու իմաստը «ձեռք է բերում» շնորհիվ այն հանգամանքի, թե կոնկրետ ինչ է արտացոլում և ինչպես³:

Մոդելավորման տեսական հիմքերից է նաև նմանակման և մոդելավորման տեսությունը: Վերջինս մոդելավորումը մեկնաբանում է որպես ճանաչողական գործընթաց, որը ենթադրում է ուսումնասիրվող համակարգին նման կամ հարող մի այլ համակարգի ստեղծում, որի շնորհիվ հետազոտողն ունենում է հետազոտության երկու տարբեր օբյեկտ. դրանցից մեկը գոյություն ունի իրականում, իսկ մյուսը ձևավորվել է գծապատկերի, լեզվական արտահայտչամիջոցների կամ այլ հնարավոր միջոցների օգտագործմամբ, որոնցից մեկը մյուսի օրինակն է և կարող է փոխարինել դրան:

Այն, որ մոդելավորումը, հիմնվելով ֆիզիկական օրինաչափությունների, մաթեմատիկական գործողությունների և ավտոմատացված հաշվարկների վրա, վաղուց արդեն կիրառվում է բնական գիտություններում, անժխտելի փաստ է: Մակայն մոդելավորումը՝ որպես ճանաչողության մեթոդ, կիրառվում է նաև սոցիալական գիտություններում, որոնք որդեգրել են մաթեմատիկական մտածելակերպին բնորոշ որոշակի սկզբունքներ ու օրինաչափություններ և հետազոտական արդի խնդիրները փորձում են լուծել մաթեմատիկական մեթոդներով: Այդպիսի մեթոդներից մեկն էլ մոդելավորումն է, որը, փաստորեն, հասարակական և բնական գիտությունները «կապող օղակ է»:

Ռուս գիտնական Մոխեսեր «Մաթեմատիկական սոցիալական գիտություններում» աշխատության մեջ նշում է, որ այսօր բավական դժվար է առանձնացնել մի գիտություն, որը «մաթեմատիկականացված չէ», այսինքն՝ չի օգտվում ճանաչողության մաթեմատիկական մեթոդներից: Ըստ հեղինակի՝ այս դեպքում կարևոր է այն հարցը, թե որքանով է մաթեմատիկականացված գիտությունը և որպես գիտություն

² Տե՛ս **Рубенштейн С.** Бытие и сознание. СПб., 2012, էջ 65:

³ Տե՛ս նույն տեղը, էջ 66:

զարգացման որ փուլում է գտնվում, քանի որ գիտական տարբեր ուղ-
ղությունների «մերձեցումը» կարող է վկայել գիտական մշակույթի
զարգացածության բարձր մակարդակի մասին⁴:

Սոցիոլոգիայում մոդելավորումն արագորեն սկսեց լայն տեղ
գրավել նախորդ դարի 2-րդ կեսերից, ինչը պայմանավորված էր կիրե-
նետիկայի զարգացմամբ, ինչպես նաև հասարակական գիտություննե-
րում մաթեմատիկական և էլեկտրոնային-հաշվարկային մեթոդների
լայն կիրառությամբ: Սոցիոլոգիական մոդելավորումը կիրառվում է
հասարակական երևույթների և գործընթացների վերլուծության,
դրանց հիմնական բնութագրիչների մեկնաբանության, ինչպես նաև
կոնկրետ իրավիճակներում օբյեկտի վարքի կամ հարաբերությունների
հնարավոր փոփոխությունների ու զարգացման միտումների կանխա-
տեսման համար:

Սոցիոլոգիական մոդելավորման մեթոդի կիրառման միջոցով
ձևավորվում է *տեսական համակարգ*, որը, ըստ Ս. Պարսոնսի, հասկա-
ցությունների, տեսական նկարագրությունների և դրանցից բխող վեր-
լուծությունների ու ենթադրությունների ամբողջություն է, որը վերաբե-
րում է նույն համակարգի էմպիրիկ տիպին⁵: Այդ երկու համակարգերը,
միմյանց հետ կապված լինելով և բազում ընդհանրություններ ունենա-
լով հանդերձ, նույնը չեն և ունեն էական տարբերություններ⁶: Այսպես.
տեսական համակարգը կամ տեսական մոդելն օժտված է էմպիրիկի ոչ
բոլոր բնութագրիչներով և ներկայացնում է դրա միայն որոշ, վերա-
ցարկված բնութագրիչներ, որոնք բխում են մոդելավորման նպատակ-
ներից:

Քանի որ սոցիոլոգիական մոդելավորման շրջանակներում կա-
տարվող ուսումնասիրությունների և սոցիալական կանխատեսումնե-
րի արդյունավետությունն անմիջականորեն կախված է օբյեկտի վերա-
բերյալ նախօրոք ստացված տեղեկատվությունից, ապա մոդելավոր-
ման կարևորագույն փուլերից է դառնում ուսումնասիրության օբյեկտի
վերաբերյալ հավաստի տեղեկատվության ձեռքբերումը⁷: Այն նպաս-
տում է օբյեկտի համակողմանի վերլուծությանը և դրա հիման վրա մո-
դելի կառուցմանն ու գործարկմանը:

Սոցիոլոգիական մոդելավորումը ենթադրում է ոչ միայն էմպիրիկ
ուսումնասիրությունների իրականացում և դրանց միջոցով ստացված
տեղեկատվության մշակում ու ներկայացում, այլև տեսական որևէ մո-
տեցման կամ ուղղության շրջանակներում այդ տեղեկատվության վեր-
լուծություն և հայեցակարգում: Դրանք մոդելի կառուցման հաջորդ

⁴ Տե՛ս **Мoiseev H.** Указ. соч., էջ 3-15:

⁵ Տե՛ս **Парсонс Т.** Социальные системы // "Вопросы социальной теории". Том II.
Вып. 1(2), М., 2008, էջ 38:

⁶ Տե՛ս նույն տեղը:

⁷ Տե՛ս **Edling C., Rydgren J.** Sociological Insights of Great Thinkers: Sociology through
Literature, Philosophy and Science. California, ABC-CLIO, LLC, 2011, էջ 223:

կարևորագույն փուլերն են: Ընդ որում՝ տեղեկատվությունը կարող է վերաբերել նաև անցյալում օբյեկտի ունեցած փորձառությանն ու բնութագրիչներին: Հետևաբար սոցիոլոգիական մոդելավորման համար կարևոր է կատարել *պատմասոցիոլոգիական վերլուծություն*, որպեսզի հնարավոր լինի բացահայտել ուսումնասիրվող օբյեկտի գործառման մշակութային ասպեկտը, զարգացման ընթացքը, միտումները և օրինաչափությունները:

Սոցիոլոգիական մոդելավորման հիմնարար և տրամաբանական սկզբունքներից է օբյեկտի և մոդելի միօրինակության կամ նմանության սկզբունքը, համաձայն որի՝ հետազոտության գլխավոր օբյեկտի և մոդելի միջև պետք է լինի կա՛մ լիարժեք, կա՛մ մասնակի նմանություն: Ընդ որում՝ օբյեկտի և մոդելի նմանությունը կարող է դրսևորվել հետևյալ ձևով.

1. կառուցվածքի լիարժեք կամ մասնակի նմանություն,
2. գործառույթների լիարժեք կամ մասնակի նմանություն,
3. կառուցվածքի և գործառույթների լիարժեք կամ մասնակի նմանեցում⁸:

Միևնույն ժամանակ, ամերիկացի փիլիսոփա Մաքս Վարտոֆսկին նշում է, որ մոդելը իրականում գոյություն ունեցող օբյեկտի պարզ և անմիջական արտացոլումը կամ նմանակումը չէ, և այն չի կարող պարզապես արտացոլել մոդելավորվող օբյեկտի բնութագրիչներ ու առանձնահատկություններ: Հեղինակը գտնում է, որ մոդելի և օբյեկտի միջև առկա են շատ ավելի խորը և բովանդակային կապեր, որոնք նա կոչում է **մոդելավորման կապեր**⁹: Դրանք համապատասխանության կապեր են և սահմանափակվում ու բխեցվում են մոդելավորման նպատակից: Ստացվում է, որ ամեն ինչ չէ, որ կարող է հանդես գալ որպես մոդել. մոդել կոչվելու համար անհրաժեշտ է, որ տվյալ օբյեկտի և մոդելի միջև ձևավորվեն կամ վեր հանվեն համապատասխանության կապեր, որոնք էլ ապահովում են երկու օբյեկտների հարաբերման հնարավորությունները: Բացի այդ կապերի առկայությունից կարևորագույն պահանջ է դառնում նաև **մոդելավորման կապերի անհամաչափությունը** կամ ասիմետրիան, որը մեկնաբանվում է որպես ոչ համարժեք կապերի առկայություն մոդելի և իրական օբյեկտի միջև: Այլ կերպ ասած՝ մոդելը չի կարող համարվել համապատասխանության կապերով նույնքան «հարուստ» և հագեցած, որքան իրական օբյեկտը: Դա նշանակում է, որ անգամ եթե մոդելն արտաքինապես կամ կառուցվածքագործառութային առումով իրական օբյեկտի արտապատկերումն է կամ լիարժեք նմանակում ենթադրող կրկնօրինակը, միևնույնն է, այն զրկված է մի շարք այլ կապերից, առանձնահատկություններից և բնութագրիչներից, որոնք դուրս են մնացել հետազոտության նպատակների շրջանակից:

⁸ St' u «Филосовский словарь» / Под ред. И. Т. Фролова. -6-е, М., 1991, էջ 267:

⁹ St' u **Вартофский М.** Модели: репрезентация и научное понимание. М., 1988, էջ 33:

Վարտոֆսկին մոդելի ավելի ստույգ և հստակ սահմանման համար այն բնութագրում է որպես «կառույց», որի միջոցով հետազոտողը (չնայած հեղինակը պնդում է, որ յուրաքանչյուր անձ իր ամենօրյա գործունեության ընթացքում իրականացնում է մոդելավորում և ստեղծում է մոդելներ) ներկայացնում է իր փորձի կամ մտածողության արդյունքները արտահայտչական միջոցների կամ սիմվոլների տեսքով. ստացվում է այդ փորձի կամ մտածողության համակարգված ներկայացում, որն ավելի մատչելի, տեսանելի ու հասկանալի է դարձնում վերջիններիս մեկնաբանությունն ու ընկալումը:

Մոդելն ընդունված է բնութագրել նաև որպես տեսական գիտելիքը ներկայացնելու ձև¹⁰: Այն հնարավորություն է ընձեռում օբյեկտի վերաբերյալ տեսական դրույթները և մեկնաբանությունները ներկայացնելու կիրառական տարբերակներով՝ ապահովելով գաղափարների և հասկացությունների գործածումը պրակտիկայում: Մոդելը, ուսումնասիրվող օբյեկտի վերաբերյալ գիտելիքների մարմնավորումը լինելով հանդերձ, շատ մոտ է պրակտիկային և «պատրաստ է» կիրառման¹¹: Դրանով իսկ ապահովվում են տեսության և պրակտիկայի միջև կապը, տեսության կիրառումը պրակտիկայում:

Մոդելն իր բնույթով, ձևավորման և կիրառման նպատակներով հարում է նաև Մաքս Վեբերի ներկայացրած և առանցքային նշանակություն ունեցող **«իդեալական տիպ»** հասկացությանը: Ըստ Վեբերի՝ իդեալական տիպը մտային կառույց է, որը ձևավորվում է տեսական վերացարկման շնորհիվ և նպատակաուղղված է սոցիալական երևույթների, գործընթացների ուսումնասիրությանն ու մեկնաբանությանը¹²: Իդեալական ցանկացած տիպ ռացիոնալացված կապերի ամբողջություն է, որը բնորոշ է պատմական իրադարձությունների շղթային կամ սովյալ ժամանակահատվածում ընդունված սոցիալական երևույթներին: Այն, տեսական մոտեցումների շրջանակներում կիրառվող տարբեր հայեցակարգերի համակարգ լինելով, նպատակ է հետապնդում էմպիրիկ բնութագրիչները ներկայացնել տեսականորեն մեկնաբանված և վերլուծված, գտնել դրանցում ռացիոնալ «սկիզբը», շեշտադրել ու վերացարկել այդ ռացիոնալը:

Ինչպես և իդեալական տիպը, մոդելը նույնպես իրականության ճանաչման միջոց է, մեթոդաբանական հնարք, որի շնորհիվ կարող ենք ուսումնասիրել և մեկնաբանել սոցիալական երևույթները, գործընթացները, դրանց միջև առկա պատճառահետևանքային կապերը և այլն:

Մոդելների և մոդելավորման տեսակների վերաբերյալ մասնագիտական գրականության մեջ ներկայացված են բավականին շատ և

¹⁰ Sté u **Быстрянев С.** Модели в социологии, էջ 261 // <http://cyberleninka.ru/article/n/modeli-v-sotsiologii> 14.03.2015, ժամը՝ 12:30:

¹¹ Sté u նույն տեղը:

¹² Sté u **Вебер М.** Избранные произведения. М., 1990, էջ 349:

տարբեր կարծիքներ: Ռուս գիտնական *Ուստյուգովը* «*Համակարգերի մոդելավորում*» աշխատության մեջ ներկայացնում է մոդելների տիպաբանության հիմնական չափանիշները: Ըստ նրա՝ մոդելները կարող են տիպաբանվել ըստ¹³

1. մոդելի կառուցվածքի,
2. մոդելը ներկայացնելու ձևի,
3. մոդելավորման տիպի,
4. մոդելավորման նպատակների,
5. մոդելի և բնօրինակի համապատասխանության:

Համաձայն մոդելների կառուցվածքային դասակարգման՝ տարբերակվում են մոդելների *նյութականացված* և *իդեալականացված* տիպերը¹⁴: **Նյութականացված մոդելները** ստեղծվում են նյութի կամ մատերիայի միջոցով՝ օգտագործելով ֆիզիկական միջավայրի ընձեռած հնարավորությունները: Նյութականացված մոդելի առանձնահատկությունն այն է, որ հանդես է գալիս որպես բնօրինակի՝ որոշակի կապերի, հարաբերությունների կամ սիմվոլների նմանակման միջոցով ձևավորված օրինակ:

Իդեալականացված մոդելը բնութագրվում է որպես տեսական մոդել, որը կառուցվում է հետազոտողի մտավոր գործունեությամբ, հետևաբար, ելնելով հետազոտության նպատակներից, կարող ենք ընտրել նաև իդեալականացված մոդելի ներկայացման կամ դրսևորման եղանակը, այսինքն՝ լեզուն:

Հիմք ընդունելով *մոդելի ներկայացման ձևը*՝ տարբերակում են մոդելի հետևյալ տեսակները.

1. լեզվական արտահայտչամիջոցներով ներկայացված մոդել,
2. նշանների կամ սիմվոլների միջոցով ներկայացված մոդել:

Մոդելների համանման տիպաբանություն է ներկայացնում Յու. Պլոտինսկին, համաձայն որի՝ մոդելները լինում են *բովանդակային* և *ֆորմալիզացված կամ ձևայնացված*¹⁵:

Դրանցից բովանդակային մոդելը նա բնութագրում է որպես այնպիսին, որը ձևակերպվում և ներկայացվում է գրավոր կամ բանավոր նկարագրության, իսկ ձևայնացված մոդելը՝ մեկ կամ մի քանի մասնագիտական «լեզուների» միջոցով (օրինակ՝ մաթեմատիկական հավասարումների, ծրագրավորման և այլն): Նրա կարծիքով, եթե բնական գիտություններում ավելի լայն կիրառություն ունի մաթեմատիկական կամ ձևայնացված մոդելը և դրան համապատասխան՝ մաթեմատիկական մոդելավորումը, ապա հասարակական գիտություններում ավելի նպատակահարմար է կիրառել բովանդակային մոդելը, քանի որ մոդելավորման բուն գործընթացին անցնելուց առաջ հետազոտողը նախ

¹³ Տե՛ս **Устюгов М.** Моделирование систем. Челябинск, 2012, էջ 6:

¹⁴ Տե՛ս **Кириличев Б.** Моделирование систем. М., 2009, էջ 22:

¹⁵ Տե՛ս **Плотинский Ю.** Модели социальных процессов. М., 2001, էջ 30:

կառուցում է հետազոտության օբյեկտի կոգնիտիվ մոդելը, այսինքն՝ այն մոդելը, որը դեռևս զետեղված է նրա պատկերացումներում: Ստեղծելով օբյեկտի կոգնիտիվ մոդելը՝ հետազոտողը հիմնականում ձգտում է այն կառուցել այնպես, որ համապատասխանի հետազոտության նպատակներին և հնարավորություն ընձեռի պատասխանելու կոնկրետ հարցերի: Ըստ այդմ, նա կոգնիտիվ մոդելի կառուցումը ներկայացնում է որպես մոդելավորման հիմնական փուլերից մեկը, որին հաջորդում է բովանդակային մոդելի կառուցման կամ կոգնիտիվ մոդելի ձևակերպման փուլը: Բովանդակային մոդելի կառուցումը, նրա համոզմամբ, հնարավորություն է տալիս ստանալու նոր տեղեկատվություն օբյեկտի վարքի վերաբերյալ, բացահայտելու օրինաչափություններ և փոխազդեցություններ, որոնք կարող են առկա լինել հետազոտության օբյեկտի և ներքին ու արտաքին տարբեր գործոնների միջև, վեր հանելու պատճառահետևանքային կապեր:

Ելնելով բովանդակային մոդելի գործառնման նպատակներից, հեղինակն առանձնացնում է բովանդակային մոդելների հետևյալ տեսակները՝ նկարագրական, բացատրական, կանխատեսող¹⁶:

Նկարագրական մոդել է համարվում հետազոտության օբյեկտի ցանկացած նկարագրություն, որը կարող է ներկայացնել օբյեկտի կառուցվածքային, գործառնության և մի շարք այլ բնութագրիչներ:

Բացատրական մոդելները միտված են վեր հանելու օբյեկտի պատճառահետևանքային կապերը, իսկ *կանխատեսող մոդելների* միջոցով հետազոտողը հնարավորություն է ունենում կանխատեսելու հետազոտության օբյեկտի կառուցվածքագործառնության նրակների և հատկությունների հնարավոր փոփոխությունները նպատակային որոշակի միջամտությունից կամ ազդեցությունից հետո:

Պլոտինսկին առաջարկում է բովանդակային մոդելի ևս մի տեսակ՝ այն անվանելով *կոնցեպտուալ կամ գաղափարական մոդել*, որի կառուցման և հետազոտման համար ներկայացվում է տեսական որևէ հիմնավորում: Իհարկե, կարող ենք եզրակացնել, որ այն տեսությունները կամ գիտական մեկնաբանությունները, որոնք օգտագործվում են կոնցեպտուալ մոդելի կառուցման ընթացքում, համապատասխանում են այն գիտության տեսական հիմքերին, որի շրջանակներում իրականացվում է մոդելավորումը: Սակայն կոնցեպտուալ մոդելի դեպքում այդ վերլուծությունը դառնում է ավելի կոնկրետ ու սահմանափակվում կամ բխեցվում է կոնկրետ դրույթներից: Օրինակ, սոցիոլոգիական մոդելավորման շրջանակներում կիրառվող կոնցեպտուալ մոդելների մեծ մասը հիմնվում է համակարգային վերլուծության մեթոդաբանական զինանոցի վրա¹⁷:

¹⁶ Տե՛ս նույն տեղը, էջ 92:

¹⁷ Տե՛ս նույն տեղը:

Հեղինակն առանձնացնում է կոնցեպտուալ կամ գաղափարական մոդելի հետևյալ տիպերը՝ **տրամաբանական-սեմանտիկ, կառուցվածքագործառութային** և **պատճառահետևանքային**: Մոդելների այս տիպերի առանձնացման համար նա հիմք է ընդունում դրանց կիրառման նպատակը: Տրամաբանական-սեմանտիկ մոդելի հիմնական նպատակը կարելի է համարել հետազոտության օբյեկտի կառուցվածքային առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը և կառուցվածքային տարրերի միջև տրամաբանական կապերի բացահայտումը¹⁸: Ի տարբերություն այդ մոդելի՝ կառուցվածքագործառութային մոդելի կիրառման հնարավորությունները սահմանափակվում են հետազոտության օբյեկտի գործառութային առանձնահատկությունների և դրանցից բխող կառուցվածքային բնութագրիչների ուսումնասիրությամբ, ինչպես նաև օբյեկտի գործառութային հնարավորությունների բարելավման միջոցների բացահայտմամբ: Պատճառահետևանքային մոդելներն ուղղված են հետազոտության օբյեկտի վարքի և փոխհարաբերությունների պատճառահետևանքային կապերի ու ազդեցությունների ուսումնասիրությանը:

Մոդելի տիպի ընտրությունը կանխորոշում է սոցիոլոգիական մոդելավորման կոնկրետ տիպի կիրառումը, իսկ մոդելների բազմազանությունը հնարավորություն է ընձեռում լուծելու սոցիոլոգիական մոդելավորման առջև դրված բազմաբնույթ խնդիրները:

Այդպիսով, մոդելավորումը ժամանակակից սոցիոլոգիայում կիրառվող հետազոտական մեթոդներից է, որը հնարավոր է դարձնում սոցիալական երևույթների և գործընթացների վերլուծությունը, վերացարկումը, հայեցակարգումը, ինչպես նաև պատճառահետևանքային կապերի վերհանումը և հետագա զարգացումների կանխատեսումը:

Բանալի բառեր – *սոցիոլոգիական մոդելավորում, մոդել, վերացարկում, հայեցակարգում, իդեալական տիպ*

ЕВГИНЕ ВАРДАНЯН – Возможности применения моделирования в социологических исследованиях. – До недавних пор моделирование считалось исследовательским методом, присущим главным образом естественным наукам. Однако сейчас его применение распространяется также на социальные науки. Социология не составляет в этом плане исключения. Метод моделирования активно применяется и здесь.

Статья посвящена возможностям, позволяющим использовать этот метод в социологических исследованиях, и анализу основных характеристик социологического моделирования.

¹⁸ Տե՛ս **Кунаева Н.** Логико-семантический анализ высказываний, используемых в ситуации возрождения // «Вестник ВГУ». Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация», 2008, № 2, էջ 92:

Ключевые слова: социологическое моделирование, модель, абстрагирование, концептуализация, идеальный тип

YEVGINE VARDANYAN – *The Opportunities of the Implementation of Modeling in the Sociological Researches.* – Modeling was considered to be one of the famous methods, which is effectively used in natural sciences. Now it is also being actively implemented in sociological researches.

The article is devoted to the study the opportunities of implementation of modeling in sociology and highlighting the main characteristics of that research method.

Key words: sociological modeling, model, abstraction, conceptualization, ideal type